Heemkundekring Sankt-Tolbert Vaals

Nieuwsbrief Nummer 30 – Maart 2012

Themanummer 2: ‘Einrade’

In juni 2012 geeft Heemkundekring Sankt Tolbert het 2e themanummer uit. Titel: “*Einrade-`Eender´ te Vaals-Holset - hoeve, kasteel, heerlijkheid*”. De auteur Peter Bertram schrijft in deze uitvoerige studie ook over zaken, die in vroegere publicaties over Einrade niet zijn behandeld. Dit zijn:
De vroegste vermeldingen van Einrade van na 1320 / De oudste oorkonde over Einrade uit 1515 / Einrade als leen van de graven van Gronsveld en het leenstelsel / De molen van Einrade = de “Oude molen” van Lemiers / Bezittingen en rechten van Einrade, zoals jaarlijkse cijnzen uit Holset, Harles, Vijlen, Lemiers, Vaals, Raren, Gulpen en Cartils, verder uit de Gastmühle, Vaalserquartier en Orsbach en uit Gemmenich en Völkerich / De heren van Holset / De hof van Holset / Het kasteel Einrade / De eigenaren en pachters van Einrade tot vandaag / De bank Einrade en haar functionarissen (van 1509 – 1695). De publicatie bevat plm. 100 bladzijden inclusief 90 afbeeldingen (met een 30-tal wapens van de bezitters van Einrade). Het boek kost € 12,50 (excl. verzendkosten) en is op bestelling verkrijgbaar. Hiervoor kunt u vanaf nu inschrijven bij leo.junggeburt@planet.nl of 043-4503754. Achter in het boek komt een intekenlijst voor vroege inschrijvers (tot 1 mei a.s.).

(Foto: Collectie Wino Winkens)

De Lindenhof

De meeste Vaalsenaren kennen van oudsher restaurant / feestzaal De Lindenhof. Hier kwam vroeger heel Vaals bijeen met kermis en carnaval. Diverse verenigingen vonden er een onderkomen. Dit monumentale gebouw uit ± 1780 is onlangs gekocht door de familie Verbeek, die het complex momenteel geheel restaureert.
Wat velen niet weten is dat hier van 1922-1924 een ´Neutrale School`, in de volksmond ‘Vrije School / Rode School’ was gevestigd. Deze werd opgericht door twee dissidente onderwijzers, maar vond in de ogen van de Katholieke Kerk geen genade. Lees verder het artikel van Merel Visscher (DDL) in www.sankttolbert.nl – Publicaties - In de pers - Lindenhof 8 maart 2012 (pdf).
Maar De Lindenhof heeft nog meer geschiedenis. Zo kan men uit oude krantenberichten (Koninklijke Bibliotheek: opmaken dat hier in het begin van de 20ste eeuw een restaurant annex slagerij was gevestigd. De eigenaar was een zekere Kleinschmidt. In De Tijd van 13-10-1906

(Foto: Collectie HKK Sankt Tolbert)

staat onder ‘De vergiftiging te Vaals’, dat meer dan 100 personen ziek zijn geworden van bedorven worst, die deze slager (ondanks verbod door de politie) toch bleef verkopen. Hierover is toentertijd veel commotie geweest. Een gedichtje van H.J. Baltus uit 1987 heeft hierop betrekking: *Vols hat zisch jemaacht - d’r kanaal hant ze jelaat – de pavaije hant ze verjeisse - èn verjifde läeverwooësch hant ze vreisse.*

Vraagbaak: >wie – wat - waar - wanneer – waarom<

Kolmond (Vraag van Monique van Aken)
De naam Kolmond kennen de meeste Vaalsenaren nog uit de tijd dat op deze plek in de vijftiger en zestiger jaren van de vorige eeuw voetbalvereniging Wit-Groen zijn thuiswedstrijden speelde. Waar komt de naam vandaan?
Kolmond, ook wel geschreven als 'colmont' komt uit het Latijn 'calvum monte' en betekent letterlijk 'kale berg'. Het Vaalser gebied Kolmond ligt niet op een berg, maar heeft uitzicht op de Schneeberg, die vanaf hier gezien vroeger heel kaal was. In een register van 1637 wordt ook de naam 'Land in de Kolment' vermeld. De benaming Kelmond, die evenals genoemde namen ook in diverse andere plaatsen voorkomt, staat voor dezelfde betekenis. *(Bron: Herbert Kuijpers in Verleden&Heden nr. 11: 'Veld- en vloernamen in Vaals inclusief Wolfhaag en Raren')*
Heeft u ook een vraag voor de zoekrubriek in onze nieuwsbrief, geef deze dan door aan leo.junggeburt@planet.nl

Studenten in Vaals

Al meer dan 100 jaar komen studenten van de Technische Universiteit van Aken naar Vaals. Zij wonen hier, gaan hier uit en in enkele gevallen ontmoeten zij een Vaalser meisje waarmee ze trouwen. Vooral na de Tweede Wereldoorlog tot en met de zeventiger jaren is dit het geval. Daarna loopt het aantal studenten hier sterk terug. Nu wil de gemeente Vaals als de nieuwe campus van de universiteit Aken nabij de grens wordt gebouwd het wonen voor studenten in Vaals aantrekkelijk maken.
Op de foto *(Collectie Leo Junggeburt)* de 'Akademische Vereeniging Hollandia' met Nederlandse studenten van de 'Königliche Technische Hochschule zu Aachen' bij het 10-jarig bestaan in 1895 op de Maastrichterlaan voor hotel-restaurant 'Limbourg'.
De volgende tekst is uit het Algemeen Handelsblad (5-7-1910): *Een zilveren feest*.
"De Academische Vereeniging Hollandia Aken (de bekende club van Nederlandsche studenten aan de Technische Hoogeschool aldaar) vierde op 25, 26, 27 Juni haar 25-jarig bestaan. (…) De derde dag vereenigde als besluit der feesten leden en oud-leden wederom aan een feestdisch, doch nu te Vaals, op vaderlandschen boden, waar een krachtig Wilhelmus van Nassauwe en Io Vivat door menig ander Hollandsch liedje werd afgewisseld." Lees verder het artikel van Merel Visscher (DDL) in www.sankttolbert.nl – Publicaties - In de pers – Studenten 9 maart 2012 (pdf).

NSB-burgemeesters in Vaals

Op 15 mei1941 komt bij de gemeente Vaals het besluit van de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlands gebied binnen, waarbij aan H.J. Rhoen onmiddellijk ingaand ontslag als burgemeester wordt verleend. Bij besluit van de Rijkscommissaris van het bezette Nederlands gebied wordt per 6 december 1941 Frans Jacobus Wilhelmus Souren, geboren 7 augustus 1912, benoemd als burgemeester van Vaals, dit in plaats van de ontslagen burgemeester H.J. Rhoen. Deze burgemeester blijft tijdens de Duitse bezetting aan tot 18 mei 1944, de dag dat hij op eigen verzoek eervol wordt ontslagen. Met ingang van 22 mei 1944 wordt tot nader order Wilhelm Bernhard van der Werff, geboren te Maastricht 14 januari 1896, als plaatsvervangend burgemeester benoemd door de Commissaris der provincie Limburg, graaf d'Ansembourg. De minister van Binnenlandse Zaken, gevestigd in Londen, besluit 25 september 1944 W.B. van der Werff als burgemeester van Vaals te ontslaan gelet op zijn eventueel lidmaatschap en houding t.o.v. de NSB, maar hij is reeds op 12 september 1944 met de Duitse Ortskommandant in de vroege ochtenduren uit de gemeente Vaals over de Duitse grens getrokken. Daarna is J.H. Rhoen weer burgemeester van Vaals tot 1950.
(Foto burgemeester Souren: Archief Limburger Koerier 13-12-1941)

322M

VOLS OOS HEEMETSTAD – ZING LUUJ – DE UMJEBOENG

In juni 1986 presenteerde de toen 50-jarige Al Hellebrand, beeldend kunstenaar en graficus zijn boek '322M'. Zoals een verslaggever het destijds verwoordde, een onvergetelijk tijdsdocument. In het boek laat de auteur 180 tot 200 personen de revue passeren, afkomstig uit alle lagen van de bevolking, maar ook van mensen uit omringende drielandenregio. Ze zijn door Hellebrand uitgebeeld terwijl ze met hun vak of hobby bezig zijn. Subliem gedoseerd wisselt hij de hoofdstukken af met bijzondere landschappen en monumentale gebouwen.
Dit schitterende boek komt niet in herdruk en is alleen maar antiquarisch verkrijgbaar. Echter het Vaalser Weekblad stemde er mee in om alle hoofdstukken uit dit tijdsdocument van de vorige eeuw nog eens de revue te laten passeren. De lezers zullen zodoende een jaar lang wekelijks in het VW een inkijk kunnen nemen in Al Hellebrands bijzondere boek '322M'.

Vol(s)zin

Iesj bèn verjeisse d'r bleisj i jen teisj tse sjteisje.
(Ik ben vergeten de blikken drinkfles in de tas te stoppen)

Villa Anna

Deze villa aan de Maastrichterlaan 129 Vaals *(Foto: Collectie Arthur Cransveld)* werd in het begin van de 20ste eeuw gebouwd en bewoond door de familie Schmalbach. Over deze familie is maar weinig bekend. Wel weten we dat ze veel grond en huizen Vaals in bezit had. Bekend is een architect/aannemer Schmalbach (verbouwde o.a. de voormalige Binterimfabriek in de Lindenstraat tot woningen). Verder een hotelier (voormalig Hotel de Hollande op de hoek Maastrichterlaan-Kerkstraat).
En dan is er nog Paul Schmalbach, in de Tweede Wereldoorlog NSB-burgemeester van Beek en Valkenburg. Hij was loyaal ten aanzien van de bezetter, maar toch gaat het verhaal dat hij een aantal Joden uit handen van de Duitsers heeft gered. Hij was ook kunstenaar, diverse stukken houtsnijwerk zijn in Vaals bewaard gebleven. Met Arthur Spronken, een bekend

Limburgse beeldhouwer, die bij hem de grondbeginselen van het vak leerde, was hij bevriend. De villa werd in 1952 verkocht aan de familie Eussen, die ze een aantal jaren geleden zeer grondig restaureerde. Meer informatie over de villa en de familie Schmalbach graag aan de familie Eussen: info@vabvaals.nl

Museum Vaals verlengt expositie Rob Scholte

Museum Vaals ontvangt veel enthousiaste reacties van de bezoekers op de tentoonstelling van de religieuze schilderijen van Rob Scholte. Dit is voor het museum de reden geweest om Rob Scholte's 7e hemel-show, die in juni 2011 feestelijk werd geopend door Scholte-vriend de tattoo-kunstenaar Henk Schiffmacher met medewerking van de hulpbisschop van Roermond Monseigneur Everard de Jong, te verlengen tot en met juni 2012.
Scholte's religieuze werken zijn onbekender, maar niet minder belangrijk. Een betere ambiance om deze reli-pop te zien, dan de voormalige kloosterkapel De Esch van Museum Vaals, is er eigenlijk niet
www.museumvaals.nl

Lezing

Samen met het LGOG kring Valkenburg en Heuvelland organiseerde de heemkundekring op 7 maart jl. in het verenigingsgebouw Óp Sankt Tolbert een lezing over archeologie in Aken, die werd bijgewoond door zo'n 70 aandachtige toehoorders. Deze diapresentatie werd op loepzuivere manier verzorgd door de heer Andreas Schaub, stadsarcheoloog van de stad Aken. Samengevat zegt hij over de recente opgravingen:

In den vergangenen Jahren fanden zahlreiche archäologische Ausgrabungen in der Innenstadt von Aachen statt. Die dabei erzielten Ergebnisse sind von großer Bedeutung für die Stadt- und Regionalgeschichte. So konnten etwa Grabungen im Aachener Dom genaue Hinweise zur Bauzeit der Kirche erbringen.

Untersuchung en in der Vorhalle des Doms zeigten, dass Karl der Große dort nie bestattet wurde.
Aber auch zur römischen Geschichte Aachens gibt es zahlreiche Neufunde. Von größter Bedeutung ist wohl, dass es zwischen den Römern und den Karolingern keine Siedlungsunterbrechung gegeben hat, wie bisher angenommen. Aachen ist also seit den Jahren um Christi Geburt kontinuierlich besiedelt gewesen.

Citaat van de maand (Volkskrant 13 maart 2012)

"Het lokale geschiedenistijdschrift is in opmars. De bladformule ademt steevast een 50plus-dna: alles leesbaar, geen Spielerei en nuchtere teksten. Er zijn naar schatting 600 geschiedenis-heemkundebladen in Nederland"

Limburgse Verwanten

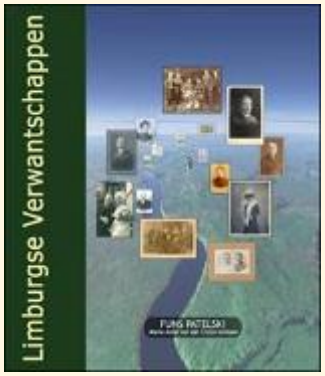

Naast uitgebreide kwartierstaten en stambomen van de families Van der Cruijs en Gilissen, met stamreeksen en parentelen van aanverwante families, heeft de auteur Funs Patelski (lid van Hkk Sankt Tolbert) onderzoek verricht naar de voorouders van ruim 150 bekende personen uit heden en verleden met Limburgse voorouders, met aparte hoofdstukken over Maxime Verhagen, prinses Marilène van den Broek en haar vader Hans van den Broek, de componist César Franck, Georges Simenon, prinses Elisabeth van België, Toon Hermans, René van der Linden, Daphne Deckers, Carine Crutzen, de familie van André Rieu en meer anderen. Ook worden verwantschappen vermeld en deels in geneagrammen weergegeven van onder meer Huub Stapel, Paul Witteman, Geert Wilders, John Bröcheler, Hans Scheijen, Kelly God, Kim Savelsbergh, Hubert en Enrico Delamboye, Peter Serpenti en Birigitte Heitzer. Voor verdere informatie en een volledige index op familienamen zie de website van de uitgever http://www.barjesteh.nl/limburgverw.html.
In het boek wordt ook aandacht besteed aan de voorouders en verre verwanten van de gebroeders Lucas en Arthur Jussen uit Vaals. Zij zijn onder meer aantoonbaar bloedverwant met Brigitte en Imke Heitzer, Marjon Lambriks, Camiel Eurlings, Guillaume Stassen, Ton Slits, Enrico Delamboye, Kelly God, Camille Oostwegel, Maxime Verhagen, Felix Meurders, Hans Scheijen, en anderen.

Het met unieke familiefoto's geïllustreerde boek is gedrukt in kleur, op zwaar papier in groot formaat, gebonden in een linnen rug met harde kaft, en op 2 maart 2012 verschenen. Het is verkrijgbaar door overmaking van 65 euro (is incl. verzendkosten) op rekening 4504651 tnv. Barjesteh van Waalwijk van Doorn & Co te Gronsveld onder vermelding van 'Limburg', en met het verzenden van een e-mail naar publisher@barjesteh.nl met uw complete adresgegevens ter bevestiging van de bestelling

Internet

- Ansichtkaarten: www.postcardsfrom.nl
- Ansichtkaarten en collecties: www.yesteryear.nl
- Marechausse Vaals: www.marechausseesporen.nl/pagina_brig_Vaals.htm en www.marechausseesporen.nl/pagina_album_baltus.htm
- Dialect: www.mijnwoordenboek.nl/dialect/Vaals

Va Hatze… Koninklijk Mannenkoor Cecilia (de Zènger) 175 jaar

Op 12 november 1837 richt een negental zangliefhebbers de "Männer Gesang¬verein Vaals" op. Deze negen kunnen dan niet vermoeden, dat zij, na jaren later blijkt, de oprichters zijn van het op één na oudste geregistreerde mannenkoor van Nederland en het oudste in onze eigen provincie Limburg. Een heel jaar lang wordt nu dit jubileumjaar gevierd. De start was op zondag 18 maart in zaal De Obelisk in Vaals. Voor een volle zaal zorgden Los Catastrofos, d'r Sjlappe Kroam, Cinque Colori, John Spierts, John Halders, Guido Staps en niet te vergeten het KMK Cecilia 1837 met de solisten Jozef Hermans en Peter Schillings voor een gevarieerde muzikale verrassing. Tussendoor konden de aanwezigen meezingen met bekende 'Tieëkelidsjer'. Een zeer afwisselende avond in een onvervalst Vaalser sfeertje. Burgemeester Reg van Loo hield op unieke wijze een laudatio ter ere van het jubilerende koor. Inderdaad: Zang zit in het DNA van de Vaalsenaar.
Lees verder het artikel van Merel Visscher (DDL) in www.sankttolbert.nl – Publicaties - In de pers – Mannenkoor 13 maart 2012 (pdf).
(Foto © Wino Winkens)

Gluren bij de Buren

Gulpen - 100 jaar geleden
"Op 20 maart 2012 zullen enkele leden van Galopia U vertellen hoe Gulpen er één eeuw geleden uitzag. We gaan terug in de tijd. Aan de hand van verhalen en oude foto's waant U zich in 1912.
Stelt U zich Gulpen voor met een Rijksweg die de Steenweg werd genoemd omdat deze belangrijke doorgangsweg met 'kinderkopjes' was verhard. Ons riviertje de Gulp was ook toen niet overdekt, ze probeerde te meanderen door de dorpskern. Welke fabrieken en bedrijven waren er in Gulpen gevestigd? Hoe en waar woonden de Gulpenaren toen? Hoe zagen hun huizen en straten er uit? Allemaal vragen waarop wij op die avond een antwoord willen geven. En mocht u nog meer vragen hebben, mag U ze uiteraard stellen. Misschien weten wij er een antwoord op. De lezing zal plaatsvinden op 20 maart 2012. In 'Het Gulpener Bierhuys', Rijksweg 20, Gulpen. Aanvang:19.30 uur. Toegang: Vrije gift! De ruimte in het 'Bierhuys' is beperkt, en vol = vol, helaas."

Nieuwe leden

Als nieuw lid van de Heemkundekring Sankt Tolbert werd ingeschreven:
Uschi Meesters (Vaals)
Toon en Maria van Rozen (Vaals)
Elke Gerards (Mechelen).
De vereniging telt nu 207 leden.

Activiteitenagenda

Week 19-24 maart: “Langedael jeet tseruk in de Tsiet”.
Dinsdag 20 maart om 20.00 uur: ‘Gulpen 100 jaar geleden’. Presentatie in het Bierhuys, Rijksweg 20, Gulpen.
Zaterdag 24 maart 2012: Excursie Hürtgenwald (LGOG).
Woensdag 28 maart om 20.00 uur: Stichting Heemkunde Wahlwiller vertoont de missiefilm ‘Tropenoffer’ uit 1935 in restaurant ’t Klaues aan de Oude Baan te Wahlwiller.
Vrijdag 30 maart 2012 om 19.30 uur: Jaarvergadering (ALV) van Heemkundekring Sankt Tolbert in het verenigingsgebouw, Bloemendalstraat 11A.
Vrijdag 27 april 2012 om 19.30 uur: Bijeenkomst van Heemkundekring Sankt Tolbert in het verenigingsgebouw aan de Bloemendalstraat 11A.
Vrijdag 11 mei 2012 om 20.00 uur: Jaarlijkse dialectavond van Dialekverain D’r Wauwel in D’r Heidsjer Tref in Kerkrade-West.

Speciale verjaardagen (70+) van Sankt Tolbert – leden

April 2012
Cinth van Aken (1-4-1942)
Heinz Mertens (4-4-1939)
Hans Neus (5-4-1940)
Carl Caubo (7-4-1927)
Maria Minker-Klein (24-4-1936)
Frits Kern erelid (25-4-1927)
Wiel Dautzenberg (26-4-1933)
Herman Lennertz (28-4-1935)
Allen van harte proficiat!

Reageren
De nieuwsbrief is een maandelijkse uitgave van heemkundekring Sankt Tolbert (inhoud: Leo Junggeburt; opmaak Marcel Wolff). Wilt u meer weten over de heemkundekring Sankt Tolbert, een bijdrage leveren aan deze nieuwsbrief of heeft u een interessante mededeling, kijk dan op de website www.sankttolbert.nl of mail naar sankttolbert@gmail.com. De nieuwsbrieven staan ook in pdf-formaat op de website. Deze kunt u downloaden. Tevens kunt u op de site aangeven als u de nieuwsbrief niet meer wilt ontvangen.